

Aizmidzis sikspārnis tavā pagrabā

ILZE ĶUZE, GUNĀRS PĒTERSONS

Foto: VIESTURS VINTULIS

Sākot ar oktobra otro pusi, piemājas sakņu pagrabus parādās interesanti viesi – tie ir brūnie garusaiņi, kas šeit ierīkojas ziemas guļai. Nē, brūnajiem garusaiņiem nav nekādas saistības ar zaķiem! Tie ir Latvijā un pasaulē vienīgie lidojošie zīdītāji – sikspārņi. Līdz ar nopietna sala iestāšanos novembra beigās, decembra sākumā pagrabus ierodas arī ziemeļu sikspārņi. Un ja jūsu rīcībā ir patiešām liels pagrabs, tad tajā var apmesties arī Eiropas platausis. Platausis Latvijā gan sastopams ļoti reti un ziemošanai izvēlas galvenokārt muižu un piļu vecos, plašos pagrabus, tomēr vairākus gadus no vietas konstatēts arī kādā prāvā sakņu pagrabā.

Pārējās pie mums ziemojošās sikspārņu sugas (un no 16 Latvijā sastopamām sugām puse paliek ziemot tepat) ziemas guļai izvēlas citas pazemes mītnes – alas, tuneļus, cietokšņus, armijas bunkurus un pat akas. Šīs mītnes raksturo pastāvīga zema gaisa temperatūra (-1+8 °C).

Brūnais garusaiņis. Garā auss aizlocīta aiz spārnu
Auss radziņš

Kā uzzināt, vai arī manā pagrabā apmeties sikspārnis?

Sikspārņu meklētājam nepieciešams vien kabatas lukturis un 5–20 minūtes laika. Apskates ilgums būs atkarīgs no pagraba lieluma, telpu skaita un spraugu daudzuma. Vispirms jāaplūko pagraba griestus un sienas, kur brīvi karājošies vai pieķērušies sikspārņi ir viegli ieraugāmi. Tikai jāuzmanās tos nesajaukt ar ziemojošajiem tauriņiem.

Sikspārņi labprāt ielien pagraba sienu un griestu spraugās un, tur ielidūši, ir daudz grūtāk pamanāmi. Tāpat jāapskata spraugas starp pagraba apcirkņu balstiem vai plauktu dēļiem, arī durvju stenderes. Ir redzēti pagrabi, kuros sienas izklātas ar polietilēna plēvi, un sikspārņi lielā skaitā salidūši aiz tās. Ja pagrabā ir pret sienu atstutēti dēļi vai citi priekšmeti, tad to saskares vietā ar sienu arī iespējams atrast

ziemojošus sikspārņus.

Vērts apsekot arī pagraba priekštelpu. Ziemas aukstākajos mēnešos tā mēdz izsilt. Tomēr laikā, kad ir salīdzinoši silts, īpaši rudenī un agrā pavasarī, sikspārņi var tur apmesties.

Vairākkārt iedzīvotāji stāstījuši par sikspārņiem, kas atrasti, ziemojot kartupeļos. Iespējams, ka lidoņi šo salīdzinoši nedrošo slēptuvi izvēlas gadījumos, kad pagrabs sāk izsilt.

Ja, pagrabu pārbaudot, sikspārņus neatrod, ieteicams pārmeklēšanu atkārtot. Arī vispieredzējušākajam sikspārņu meklētājam tie var palikt nepamanīti. Turklāt sikspārņi ziemas laikā mēdz pamosties un mainīt savas guļvietas – ne tikai viena pagraba robežās, bet pat pārcelties no pagraba

Ziemeļu sikspārnis.
Melni spārni, auss, purns.

biem, kur tos iztraucējis sals vai cilvēki, uz jaunām mājvietām.

Sikspārņi pagrabā uzturas visu ziemu un apmēram marta beigās – tas atkarīgs no gaisa temperatūras pavasarī – pagrabu pamet.

Ko sikspārnis pagrabā dara?

Pagrabā sikspārņim nodrošina ideālu mikroklīmatu ziemas guļai. Tās laikā dzīvnieka vielmaiņas procesi ir stipri palēnināti, un rudenī uzkrātās tauku rezerves nodrošina dzīvības procesus līdz pat pavasarim. Ziemas guļā sikspārņa ķermeņa temperatūra pazeminās līdz pagrabā gaisa temperatūrai, vidēji tā ir dažus grādus virs nulles.

Ilgstošā stiprā salā, kad pagrabā temperatūra noslīd zem 0 °C, sikspārņi var nosalt. Svarīgs nosacījums ziemas mītnes izvēlē ir drošība. Pagrabos sikspārņus apdraud graužēji, un, visticamāk, tādēļ sikspārņi reti izvēlas slēptuvi zemāk par vienu metru no pagrabā grīdas.

Bieži pētniekiem jautā, vai ziemojošie sikspārņi negrauz kartupeļus vai ābolus. Atbilde ir – nē, nekad! Sikspārņi nelieto uzturā augu valsts barību. Ziemošanas laikā tie parasti arī neēd savu pamatbarību – kukaiņus. Ja pagrabā ir sagrauzti dārzeņi vai augļi, viennozīmīgi vainojamas peles, strupastes vai žurkas. Tāpat sikspārņi nekad negrauz koka konstrukcijas – ne pagrabos, ne vasarā ēkās, kur arī tie mēdz uzturēties.

Jā, manā pagrabā nūdien ir sikspārnis. Ko darīt?

Ja jūsu pagrabā ziemo sikspārņi, tas nenozīmē, ka jums būtu jāvairās apmeklēt pagrabu vai jāievēro kādi īpaši noteikumi. Cilvēka klātbūtni tie ir pieņēmuši. Tomēr dažas lietas jāatceras. Sikspārņu lieka pamodināšana saistīta ar papildu tauku rezervju patēriņu. To var izraisīt spilgta gaisma un troksnis. Ja sikspārņi ziemo pagrabā, kur ir elektrisks apgaismojums, tie acīmredzot tam ir pielāgojušies, piemēram, izvēloties slēptuvi vai guļas vietu tālāk no griestu lampas. Tomēr ilgstoša kabatas luk-

tura gaisma var būt pārāk liels traucēklis. Tas pats attiecas uz fotoaparāta zibspuldzes radīto apgaismojumu. Atkārtoti zibšņi, visticamāk, sikspārņi pamodinās.

Dažreiz sikspārņi pagrabos iet bojā, cilvēkam neapzināti ierīkojot slazdus. Sikspārņu pētniekiem gadījies vairākkārt dzirdēt pagrabu īpašnieku stāstus par tukšās trīslitru burkāstīem atrastiem sikspārņiem. Bojāejas iemesls nav sikspārņu vēlme pārbaudīt, vai traukā nav skābēti gurķi vai ābolu sula (šos produktus viņi neēd!), bet gan interese iepazīties ar iespējamajām slēptuvēm. Neuzmanīgi iekļuvis burkā, sikspārnis pa tās gludo sienu vairs ārā netiek. Cita veida drauds sikspārņiem ir pagrabu sildīšana ar karstām oglēm aukstās ziemās. Radusies tvana gāze tos nonāvē.

Ziņojiet par ziemojošiem sikspārņiem!

Visas Latvijas sikspārņu sugas ir aizsargājamas, un katrs šo dzīvnieku novērojums sniedz ļoti vērtīgu informāciju. Šoziem dabas novērojumu portāls "Dabasdati.lv" un sikspārņu pētnieki īsteno īpašu akciju – **aicina iedzīvotājus ziņot par ziemojošiem sikspārņiem.**

Tātad, ja jūsu vai paziņas pagrabā ir ziemojošs sikspārnis:

- lūdzu, ziņojiet interneta lapā www.dabasdati.lv;
- ja internets nav pieejams, sūtiet vēstules Latvijas Dabas fondam. Adrese: Dzirnava iela 73-2, Rīga, LV-1011, ar atzīmi "Dabasdati.lv" sikspārņu akcija";
- vai arī zvaniet pa tālr. 29439097 sikspārņu pētniekam Gunāram Pētersonam.

Kā atšķirt?

Visas trīs pagrabos ziemojošās sikspārņu sugas ir viegli atšķiramas. Noskaidrot, kādas sugas sikspārņi pie jums apmetušies, palīdzēs rakstam pievienotais sikspārņu noteicējs.

Ziņojot lūgums pievienot foto, lai noteik-

Eiropas platausis.

Ausis uz pieres saskaras viena ar otru.

Brūnais garausainis.

šana būtu droša. Svarīgākā ķermeņa daļa noteikšanai ir sikspārņa galva, īpaši ausis. Fotoattēlam nav jābūt ļoti kvalitatīvam.

Fotografējot gan jāatceras, ka zibspuldzes vai luktura gaisma var sikspārņi pamodināt. Pilnīgi pietiek ar vienu vai diviem fotoattēliem.

- **Brūnais garausainis.** Šā sikspārņa ausis tiešām ir daudz garākas nekā citām sugām – 2–3 cm. Taču cilvēki nereti šo sugu neatpazīst, jo ziemas guļas laikā brūnais garausainis ausis paslēpj aiz spārniem. Ar ausīm nereti sajauc auss radziņus – smailus, ap 1 cm garus izaugumus, kas sikspārņim atrodas auss atveres priekšpusē. Retos gadījumos garausainim arī ziemas laikā viena vai abas ausis ir izlaistas. Apmatojuma krāsa – pelēka vai gaiši brūna. Spārnu un astes lidplēves, ausis un purna āda – salīdzinoši gaiša. Bieži ziemo, karājoties pie pagrabā griestiem pa vienam vai grupās.

Brūnais garausainis ir diezgan bieži sastopams visā Latvijas teritorijā.

- **Ziemeļu sikspārnis.** Tumšs sikspārnis. Ausis un ausu radziņi salīdzinoši nelieli. Lidplēves, ausis un purns – melnīgsnēji. Apmatojums – melns vai tumši brūns, matu gali uz muguras – zeltaini. Reti ziemo, brīvi karājoties. Parasti atrodami spraugās vai pieķērušies pie pagrabā sienas.

Līdz šim sikspārņu pētniekiem nav izdevies atrast ziemojošus ziemeļu sikspārņus Latvijas austrumu un dienvidaustrumu daļā.

- **Eiropas platausis.** Ādas un apmatojuma krāsa līdzīga kā ziemeļu sikspārņim, bet parasti šīs sugas pārstāvji tomēr ir mazliet gaišāki. Muguras matu gali nav zeltaini, bet var būt gaiši. Droša pazīme ir ausu forma – tās uz pieres saskaras viena ar otru. Ja sikspārnis ziemo spraugā, tad iespējama sajaukšana ar ziemeļu sikspārņi.

Pēdējos gados sikspārņu pētnieki atraduši šo sikspārņu ziemošanas vietas atsevišķās vietās Vidzemē un Zemgales austrumu daļā. Līdz šim nav izdevies atrast ziemojošus plataušus Kurzemē, lielākajā daļā Zemgales un Latgalē. 4

